

ILMIY-AMALIY JURNAL

Impact Factor: 5.394

ISSN 2181-0958

DOI 10.26739/2181-0958

YURISPRUDENSIYA

ЮРИСПРУДЕНЦИЯ | JURISPRUDENCE

7 JILD, 1

2026

YURISPRUDENSIYA

7 ЖИЛД, 1 СОН

ЮРИСПРУДЕНЦИЯ

ТОМ 7, НОМЕР 1

JURISPRUDENCE

VOLUME 7, ISSUE 1

Bosh muharrir:
Главный редактор:
Chief Editor:

SALAEV NODIRBEK
O'zbekiston Respublikasi Odil sudlov akademiyasi
professor, Yuridik fanlar doktori.

Bosh muharrir o'rinbosari:
Заместитель главного редактора:
Deputy Chief Editor:

RUSTAMBEKOV ISLAMBEK
Toshkent davlat yuridik universiteti
Yuridik fanlar doktori, professor.

TAHRIRIY HAY'AT A'ZOLARI | РЕДАКЦИОННЫЙ СОВЕТ |

Mas'ul kotib | Ответственный секретарь | Responsible secretary:

DAVRONOV ATOBEK
Toshkent davlat yuridik universiteti jinoyat-protsessual huquqi kafedrasida o'qituvchisi,
PhD yuridik fanlari bo'yicha falsafa doktori.

KARIMOV FARHOD
Siyosiy fanlar doktori, dotsent,
A. Avloniy nomidagi
Malaka oshirish instituti prorektori;

BAZAROVA DILDORA
Toshkent davlat yuridik universiteti

yuridik fanlar doktori, professor;

IMOMOV NURILLO
Toshkent davlat yuridik universiteti fuqarolik huquqi
kafedrasida mudiri, yuridik fanlar doktori, professor;

KHAIRIEV NODIRJON
O'zbekiston Respublikasi Jamoat xavfsizligi universiteti
professori, yuridik fanlar doktori, dotsent;

NEMATOV JURABEK
Toshkent davlat yuridik universiteti
ma'muriy va moliyaviy huquq kafedrasida
dotsenti, yuridik fanlar doktori, dotsent;

ISMAILOV SHUKHRATJON
Toshkent davlat yuridik universiteti mehnat
huquqi kafedrasida mudiri, yuridik fanlar doktori;

KHABIBULLAEV DAVLATJON
Toshkent davlat yuridik universiteti fuqarolik
protsessual va xo'jalik protsessual huquqi kafedrasida
mudiri, yuridik fanlar nomzodi, professor;

OCHILOV KHASAN
Yuridik fanlari bo'yicha falsafa
doktori (PhD), dotsent;

IBROKHIMOV JAMSHID
Yuridik fanlar bo'yicha falsafa doktori (PhD);

GAFUROVA NOZIMAKHON
Toshkent davlat yuridik universiteti xalqaro
huquq va inson huquqlari kafedrasida mudiri,
yuridik fanlar bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent;

NARZIEV OTABEK
Toshkent davlat yuridik universiteti xususiy
xalqaro huquq kafedrasida i.o. professori,
yuridik fanlar doktori;

MUSAEV BEKZOD
Toshkent davlat yuridik universiteti
konstitutsiyaviy huquq kafedrasida mudiri, yuridik fanlar
bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent;

MURATAEV SERIKBEK
Jahon iqtisodiyoti va diplomatiya universiteti dotsenti,
yuridik fanlar nomzodi;

KAMALOVA DILDORA
Yuridik fanlar doktori, professor;

YUSUPOV SARDORBEK
Toshkent davlat yuridik universiteti ma'muriy va
moliyaviy huquq kafedrasida mudiri, yuridik fanlar bo'yicha
falsafa doktori (PhD), yuridik fanlar doktori, dotsent;

KHUJAEVA SHOKHJAKHON
Toshkent davlat yuridik universiteti
 intellektual mulk huquqi kafedrasida mudiri,
yuridik fanlar bo'yicha falsafa doktori (PhD);

CHORIEVA DILBAR
dotsent, yuridik fanlar bo'yicha falsafa doktori (PhD).

Page Maker | Верстка | Sahifalovchi: Xurshid Mirzaxmedov

Editorial staff of the journals of www.tadqiqot.uz
Tadqiqot LLC The city of Tashkent,
Amir Temur Street pr.1, House 2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Phone: (+998-94) 404-0000

Контакт редакций журналов. www.tadqiqot.uz
ООО Тадqiqot город Ташкент,
улица Амира Темура пр.1, дом-2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Тел: (+998-94) 404-0000

МУНДАРИЖА | СОДЕРЖАНИЕ | CONTENT

1. Kiberjinoyatlarni huquqiy tartibga solish va intellektual mulk va mualliflik huquqini himoya qilishda prokuratura organlarining roli.....	5
Zaynabutdinov Said Axrorbek Ulug'bek o'g'li	
2. Haqiqatni aniqlash prinsipini takomillashtirish masalalari.....	20
Suyunboyev Ixom Oybek o'g'li	
3. Вояга етмаганлар пробацациясида давлат ва жамоат институтлари ҳамкорлиги.....	25
Абжалов Абдижаббор Махаммадиевич	
4. Dalillarning maqbulligini ta'minlashda tanib olish uchun ko'rsatish tergov harakatining ahamiyati.....	35
Ummatov Muhammadrasul Tursunovich	
5. Oilani mustahkamlash asoslari.....	43
Chuboyeva Ozodaxon Kuvonbekovna	
6. International legal aspects of the development of the trans-afghan transport corridor.....	49
Muhammadjonov Xojiakbar A'zamjon O'g'li, Firuza Khamdamova	
7. Терроризм билан боғлиқ жиноятларнинг юридик табиати.....	63
Нажмитдинов Нодирхон Амриллохонович	
8. Норматив-ҳуқуқий ҳужжатлар ижросини таъминлаш этиш ва таъминлаш шакллари ва ўзига хос хусусиятлари.....	66
Якубов Мирзахид Турабаевич	
9. The Arbitration Agreement under Uzbek Law: Consent, Form, and the Limits of Party Autonomy.....	72
Nodirkhon Malikov	
10. Jamiyatda ijtimoiy munosabatlarni tartibga solishda ijtimoiy va huquqiy normalarning o'rni.....	86
Abdullayeva Firuza Sharipovna	
11. O'zbekiston Respublikasida kompyuter texnologiyalari vositasida sodir etiladigan jinoyatlarni oldini olishning huquqiy jihatlari.....	95
Ibroximova Malikaxon Alijon qizi Farruh Tashev Muzaffarovich	

DALILLARNING MAQBULLIGINI TA'MINLASHDA TANIB OLISH UCHUN KO'RSATISH TERGOV HARAKATINING AHAMIYATI

 <http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.20177967>

Ummatov Muhammadrasul Tursunovich
Yuridik fanlar bo'yicha falsafa doktori(PhD), dotsent

Аннотatsiya: Maqolada tanib olish uchun ko'rsatish natijasida olingan dalillarning maqbulligini ta'minlash masalalari tadqiq etilgan bo'lib, bir qator yuridik adabiyotlar, soha mutaxassislarining fikrlari o'rganilgan hamda aynan ushbu masalalarda sud-tergov amaliyotidan muammoli misollar keltirilib, chuqur tahlil qilingan. Tahlil va tadqiqot natijalari asosida tanib olish uchun ko'rsatish natijasida olingan dalillarning maqbulligiga oid ilg'or xorij tajribalar ko'rsatilib, kelgusida ularni O'zbekiston Respublikasi jinoyat-protsessual qonunchiligiga tadbiiq masalalari yuzasidan taklif va tavsiyalar ishlab chiqilgan.

Kalit so'zlar: Jinoyat protsessi, isbot qilish, tergov harakati, tanib olish uchun ko'rsatish, dalil, dalillar maqbulligi, so'roq qilish, surishtiruvchi, tergovchi, prokuror, суд.

ЗНАЧЕНИЕ СЛЕДСТВЕННОГО ДЕЙСТВИЯ ПО ПРЕДЪЯВЛЕНИЮ ДЛЯ ОПОЗНАНИЯ В ОБЕСПЕЧЕНИИ ДОПУСТИМОСТИ ДОКАЗАТЕЛЬСТВ

Умматов Мухаммадрасул Турсунович
доктор философии по юридическим наукам (PhD), доцент

Аннотация: В статье исследованы вопросы обеспечения допустимости доказательств, полученных в результате предъявления для опознания, изучен ряд юридической литературы, мнения специалистов отрасли, а также приведены и детально проанализированы проблемные примеры из судебно-следственной практики по этим вопросам. На основе анализа и результатов исследований были продемонстрированы передовой зарубежный опыт в отношении допустимости доказательств, полученных в результате предъявления для опознания, разработаны предложения и рекомендации по вопросам их дальнейшего внедрения в уголовно-процессуальное законодательство Республики Узбекистан.

Ключевые слова: уголовный процесс, доказывание, следственное действие, предъявления для опознания, доказательства, допустимость доказательства, допрос, дознаватель, следователь, прокурор, суд.

THE IMPORTANCE OF THE INVESTIGATIVE ACT OF SHOWING FOR IDENTIFICATION IN ENSURING THE ADMISSIBILITY OF EVIDENCE.

Ummatov Mukhammadrasul Tursunovich

Doctor of Philosophy in law sciences (PhD), Associate Professor

Annotation. The article examines the issues of ensuring the admissibility of evidence obtained as a result of demonstration for recognition, examines a number of legal literature, opinions of experts in this field, and provides an in-depth analysis of these issues with problematic examples from the practice of judicial investigation.

Based on the results of the analysis and research, advanced foreign experience was demonstrated on the admissibility of evidence obtained as a result of demonstration for recognition, and proposals and recommendations were developed on their further application in the criminal procedure legislation of the Republic of Uzbekistan.

Keywords: criminal procedure, proof, investigative action, showing for confession, evidence, admissibility of evidence, interrogation, inquirer, investigator, prosecutor, court.

Diyorimizda inson, uning huquqiy va erkinliklari oliy qadriyat deb e'lon qilingan bo'lib, inson hamda fuqarolarning huquq va erkinliklarini ta'minlash va ularga rioya qilish barcha davlat organlari va mansabdor shaxslarning asosiy majburiyatlari sifatida belgilangan. Jamiyat hayotida adolatning qaror topishiga xizmat qiluvchi isbotlash jarayoni faoliyati, ayniqsa, dalillar va ularni aniqlash, to'plash va baholash jarayoni jinoyat protsessining markaziy masalalari hisoblanadi.

Har qanday nazariy kashfiyot, ishlab chiqilgan qonun va bildiriladigan fikr uning amaliyotda qanday foydalanishi va samarasiga, uning asosligi va haqqoniyligi darajasiga qarab belgilanadi. Shuning uchun ham har qanday ilmiy tadqiqotning amaliy faoliyat jarayonlari mazmuni bilan asoslangan va emperik bazaga tayangan bo'lishi talab etiladi [1]. Jinoyat protsessida to'plangan dalillarning maqbulligini ta'minlash jinoyat protsessining eng dolzarb muammoli masalalaridan biri bo'lib hisoblanadi.

O'zbekiston Respublikasi Jinoyat-protsessual kodeksiga ko'ra ijtimoiy xavfli qilmishning yuz bergan-bermaganligini, shu qilmishni sodir etgan shaxsning aybli-aybsizligini va ishni to'g'ri hal qilish uchun ahamiyatga molik boshqa holatlarni surishtiruvchining, tergovchining va sudning qonunda belgilangan tartibda aniqlashiga asos bo'ladigan har qanday haqiqiy ma'lumotlar jinoyat ishi bo'yicha dalil hisoblanadi. Bu ma'lumotlar guvohning, jabrlanuvchining, gumon qilinuvchining, ayblanuvchining, sudlanuvchining ko'rsatuvlari, ekspertning xulosasi, ashyoviy dalillar, ovozli yozuvlar, videoyozuvlar, kinotasvir va fotosuratlardan iborat materiallar, tergov va sud harakatlarining bayonnomalari va boshqa hujjatlar bilan aniqlanadi (JPK 81-m.).

Tanib olish uchun ko'rsatish natijalari bo'yicha rasmiylashtiriladigan tergov va sud harakatining bayonnomasi dalil vazifasini o'taydi. Biroq ushbu dalil belgilangan tartibda to'plangan va JPKning 88, 90, 92-94-moddalarida nazarda tutilgan shartlarga muvofiq bo'lsagina, ular maqbul deb e'tirof etiladi [2].

Tanib olish uchun ko'rsatish natijalari bo'yicha olingan dalillar ham JPKning 95-moddasida nazarda tutilgan tartibda ishga aloqadorligi, maqbulligi va ishonchliligi nuqtai nazaridan baholanishi lozim. Maqbul bo'lmagan dalillar o'z-o'zidan yuridik kuchga ega bo'lmaydi [3] va ulardan JPK 82-84-moddalarida nazarda tutilgan holatlarni isbotlash uchun foydalanish hamda ayblov asosiga qo'yish mumkin emas [4].

Tanib olish uchun ko'rsatish natijalari bo'yicha olingan ma'lumotlar qonunga xilof usullar orqali yoki jinoyat protsessi ishtirokchilarini qonun bilan kafolatlangan huquqlaridan mahrum qilish yoki bu huquqlarni cheklash yo'li bilan yoxud JPKning 125-131-moddalari talablari buzilgan holda olingan bo'lsa, shu jumladan:

1) jinoyat protsessi ishtirokchilariga yoki ularning yaqin qarindoshlariga nisbatan qiynoqqa solish va boshqa shafqatsiz, g'ayriinsoniy yoki qadr-qimmatni kamsituvchi muomala hamda jazo turlarini qo'llagan holda;

2) ularni soxtalashtirish (qalbakilashtirish) yo'li bilan;

3) gumon qilinuvchining, ayblanuvchining yoki sudlanuvchining himoyaga bo'lgan huquqlari, shuningdek tarjimon xizmatlaridan foydalanish huquqi buzilgan holda;

4) jinoyat ishi bo'yicha protsessual harakatning mazkur jinoyat ishini yuritishni amalga oshirish huquqiga ega bo'lmagan shaxs tomonidan bajarilishi natijasida;

5) noma'lum manbadan yoxud jinoyat ishini yuritish jarayonida aniqlash mumkin bo'lmagan manbadan;

6) jabrlanuvchi, guvoh, gumon qilinuvchi, ayblanuvchi, sudlanuvchining surishtiruvdagi, dastlabki tergovdagi sudda dalillar majmui bilan o'z tasdig'ini topmagan ko'rsatuvlaridan olingan bo'lsa, ular dalil sifatida maqbul emas deb topiladi.

Faktik ma'lumotlardan dalil sifatida foydalanishning maqbul emasligi tergovga qadar tekshiruvni amalga oshirayotgan organning mansabdor shaxsi, surishtiruvchi, tergovchi, prokuror yoki sudning o'z tashabbusi bilan yoki ishtirokchilarning iltimosnomasi bo'yicha aniqlanadi. Tergovga qadar tekshiruvni amalga oshirayotgan organning mansabdor shaxsi, surishtiruvchi, tergovchi, prokuror yoki sudya dalillarning maqbul emasligi to'g'risidagi masalani hal qilayotganida har bir holatda yo'l qo'yilgan buzilish nimada aniq ifodalanganligini aniqlab olishi va asoslantirilgan qaror qabul qilishi shart (JPK 95¹-m., 2-q.).

Qayd etish joizki, tanib olish uchun ko'rsatish natijasida olingan dalil maqbullik talabiga to'la javob berish uchun JPKning

125-131-moddalari va O'zbekiston Respublikasi Oliy sudi Plenumining "Dalillar maqbulligiga oid jinoyat-protsessual qonuni normalarini qo'llashning ayrim masalalari to'g'risida"gi 2018 yil 24 avgustdagi 24-sonli qarorida belgilab berilgan talablarga javob berishi lozim. Ushbu talablardan eng muhimi sifatida dalilning qonunda belgilangan tartibda olinishi alohida diqqatga sazovor bo'lib, bundan har qanday holda chekinish dalilni kelgusida sud tomonidan nomaqbul deb topilishiga [5] va dalil deb topilmasligiga sabab bo'lib qolishi mumkin. JPKning 127-moddasida shaxsni tanib olish uchun ko'rsatish tartibi belgilangan bo'lib, fikrimizcha ushbu norma ham ayrim huquqiy bo'shliqlardan holi emas.

Masalan, surishtiruvchi yoki tergovchi oddiy so'roq davomida tanib oluvchiga narsalarni yoki shaxslarning fotosuratlarini ko'rsatib ularni tanish tanimasligini so'rashi mumkin. Bunday holatlarda mazkur ish yuzasidan kelgusida tanib olish uchun ko'rsatishning o'tkazilishi maqsadga muvofiq hisoblanmaydi va bu holda olingan ma'lumotlar maqbul dalil sifatida ishga qo'shilmasligi lozim.

Biroq, ushbu masalalarning JPKning 127, 128 va 129-moddalarida alohida belgilanmaganligi tanib olish uchun ko'rsatish natijasida olingan dalilning qonunda belgilangan tartibda olinganligini inkor etishga asos bo'la olmaydi. Shu bois, JPKdagi mazkur huquqiy bo'shliq o'zining yechimini topishi lozim deb hisoblaymiz.

Bundan tashqari, JPK normalarida shaxsni yoki narsani tanib olish uchun ko'rsatishning tanib oluvchi oldingi so'rog'ida bergan ko'rsatmalaridagi holatlar, belgi va alomatlar bo'yicha qayta o'tkazilishiga yo'l qo'yilishi yoki qo'yilmasligi masalasi ham tartibga solinmasdan qolgan.

Holbuki, tanib olish uchun ko'rsatish natijasida olingan ma'lumotlarning maqbulligi masalasi boshqa tergov harakatlarinikidan birmuncha farq qiladi va u tiklab bo'lmaydigan hamda kelgusida maqbulligini ta'minlash maqsadida ma'lumotlarni JPK talablariga amal qilgan holda qayta to'plab bo'lmaydigan (tiklashning imkoni yo'q [6]) dalillarni shakllantiradigan hamda dalillarni to'plash jarayonida aniqlangan kamchiliklarni deyarli bartaraf etib bo'lmaydigan [7] tergov harakati sirasiga kiradi.

Chunki, tanib olish o'tkazilib, uning natijalari rasmiylashtirilganidan keyin, uni yana qayta o'tkazish ish bo'yicha haqqoniy ma'lumotlarni to'plash imkonini bermaydi va to'plangan dalillar ishonchlilik [8] talabiga javob bermay qolishi bilan birga dalilning maqbulligiga [9] ham ta'sir ko'rsatmasdan qolmaydi.

Xorijiy davlatlarning jinoyat-protsessual qonunchiligining ushbu masalalarga oid normalari o'rganilganda quyidagi o'ziga xos jihatlar borligini kuzatish mumkin:

1) Rossiya Federatsiyasi JPKning 193-moddasi (tanib olish uchun ko'rsatish)ning uchinchi qismida shaxsni bir xil belgilari bilan yana takroriy ravishda o'sha belgilaridan tanib olish uchun ko'rsatishga yo'l qo'yilmasligi belgilangan [10].

2) Moldova Respublikasi JPKning 116-moddasi (shaxsni tanib olish uchun

ko'rsatish)ning beshinchi qismida tanib olish uchun bir shaxsni aynan bir belgilari bilan takroran tanib olish uchun ko'rsatishga yo'l qo'yilmasligi belgilangan [11];

3) Ukraina Respublikasi JPKning 228-moddasi (shaxsni tanib olish uchun ko'rsatish)ning birinchi qismida shaxsni tanib oluvchiga oldindan ko'rsatish va tanib olish yoki olmasligi mumkin bo'lgan holatlarni oldindan ko'rsatib aniqlab olish yoki bu shaxsning belgilari haqida boshqa ma'lumotlarni tanib oluvchiga ko'rsatish taqiqlanishi, shuningdek ushbu moddaning oltinchi qismida tanib olish uchun ko'rsatish fotosurat va video yozuv materiallaridan foydalangan holda o'tkazilganda shaxsni qayta tanib olish uchun ko'rsatishga yo'l qo'yilmasligi belgilangan [13];

Demak yuqorida keltirib o'tilgan fikrlar va tahlillardan xulosa qilganda tanib olish uchun ko'rsatish natijasida olingan ma'lumotning maqbulligini ta'minlash uchun uni olish bilan bog'liq protsessual mexanizmlar talab darajasida bo'lishi maqsadga muvofiq ekanligini ko'rsatmoqda.

JPKning 95-moddasi (dalillarga baho berish)ning ikkinchi qismida dalillar jinoyat ishi uchun ahamiyatli bo'lgan mavjud holatlar haqidagi xulosalarni tasdiqlovchi, rad etuvchi yoki shubha ostiga oluvchi faktlar yoki narsalar to'g'risidagi ma'lumotlarni aks ettirgan taqdirdagina ishga aloqador deb e'tirof etilishi belgilangan.

Bunda to'plangan dalillar jinoyat ishi uchun ahamiyatli bo'lgan mavjud holatlar haqidagi xulosalarni tasdiqlasa yoki rad etsa uni ishga aloqadorligini baholash borasida muammolar kelib chiqmasligi mumkin [13].

Tanib olish uchun ko'rsatish tergov harakatini o'tkazishga vakolatli sub'ektlar tanib olish uchun ko'rsatish natijasida olingan dalillarning ishonchliligiga ham alohida e'tibor qaratishlari lozim.

JPKning 95-moddasi (dalillarga baho berish)ning to'rtinchi qismida tekshiruv natijasida haqiqatga muvofiq ekanligi aniqlangan dalillar ishonchli deb hisoblanishi belgilangan bo'lib, bunda ishga aloqador bo'lgan boshqa dalillar to'planishi, to'plangan yangi dalillar esa tanib olish uchun ko'rsatish natijasida olingan dalillarni tasdiqlashi yoki rad etishi mumkin bo'ladi. Tanib olish uchun ko'rsatish natijasida olingan dalillarni baholash JPKning 95-moddasining birinchi qismida belgilangan protsessual qoidalarga asosan surishtiruvchi, tergovchi, prokuror va sud tomonidan amalga oshirilib, ushbu jarayonda mazkur sub'ektlar dalilni sinchkovlik bilan, to'la, har tomonlama va xolisona ko'rib chiqishga asoslangan holda qonunga va huquqiy ongga amal qilib o'zlarining ichki ishonchlari bo'yicha baholashlari lozim.

Tanib olish uchun ko'rsatish natijasida olingan dalillarni maqbulligi bo'yicha baholashda ushbu tergov harakatini o'tkazishdan oldin amalga oshirilgan so'roq qilishning natijalari ham inobatga olinishi lozim. Chunki, JPKning 125-moddasiga ko'ra tanib olish uchun ko'rsatish guvoh, jabrlanuvchi, gumon qilinuvchi, ayblanuvchi yoki sudlanuvchining biror shaxs yoki narsa to'g'risidagi

ko'rsatuvini tekshirib ko'rish uchun o'tkazilishi va 125-moddasiga ko'ra tanib oluvchi tanib olish lozim bo'lgan shaxs yoki narsaning belgilari, alomatlari, xususiyatlari to'g'risida oldindan so'roq qilinishi lozimligi belgilangan bo'lib, agarda guvoh, jabrlanuvchi, gumon qilinuvchi, ayblanuvchi yoki sudlanuvchi uni so'roq qilish jarayonida biror shaxs yoki narsani tanib olishi mumkinligini aytmasa yohud ishga aloqador shaxs yoki narsaning belgilari, alomatlari, xususiyatlari uning xotirasida saqlanib qolmaganligini aytsa ushbu tergov harakatini o'tkazish maqsadga muvofiq hisoblanmaydi. Bunday holda o'tkazilgan tanib olish uchun ko'rsatishning natijalari bo'yicha rasmiylashtirilgan bayonnoma nomaqbul deb topilishi tabiiy.

Sud-tergov amaliyotining tahlili ko'rsatishicha tanib olish uchun ko'rsatish tergov harakati natijasi bo'yicha olingan dalillarning nomaqbul deb topilishi ushbu tergov harakatini o'tkazgan vakolatli sub'ektlar tomonidan so'roq bayonnomasiga qalbaki (soxta) ma'lumotlarni kiritishi sabab bo'lgan holatlar ham uchraydi.

Masalan, Toshkent viloyat sudi kassatsiya instansiyasi sudlov hay'atida ko'rilgan bir jinoyat ishida uchragan bo'lib, ish holatlariga ko'ra B.U. ismli shaxs Toshkent viloyati bojxona boshqarmasi boshlig'i o'rinbosari lavozimida ishlab kelgan davrda, mansabdor shaxs bo'la turib, mansab vakolatini suiste'mol qilib, o'zining qo'l ostidagi xodimi U.A. ismli shaxsdan bahosi 800.000 so'm bo'lgan bir dona charmdan ishlangan ofis kreslosi va 350.000 so'mlik chinni servis to'plamini pora tariqasida olganlikda ayblangan.

Ish holatlariga ko'ra jabrlanuvchi deb topilgan U.A. ismli shaxsni so'roq qilgan tergovchi uni ham javobgarlikka tortish bilan qo'rqitib, jismoniy va ruhiy tazyiq o'tkazganligi, so'roq qilish bayonnomasini qalbakilashtirganligi hamda shundan kelib chiqqan holda charmdan ishlangan ofis kreslosi chinni servis to'plami tanib olish uchun ko'rsatganligi, U.A. ismli shaxs tergovchining tazyiqiga chiday olmasdan uning aytganidek ko'rsatilgan narsalarni tanib olganligi, shu tariqa olingan dalil ayblovning asosiga qo'yilganligi aniqlanganligi tufayli ushbu dalillar nomaqbul deb topilgan hamda B.U. ismli shaxs oqlangan [14].

Sud-tergov amaliyotidan yuqorida keltirilgan misoldan ko'rinib turganidek, tanib olish uchun ko'rsatishdan avval o'tkaziladigan so'roq qilish tergov harakati bayonnomasi ham o'z ichiga faqat haqiqiy ma'lumotlarni olishi lozimligi ham maqsadga muvofiqdir. Agarda tanib oluvchi so'roq davomida o'zining ko'rsatuvlarida «ko'rsam tanib olarman», «xozir eslay ololmayapman» kabi ikkilanadigan (aniq qaror qabul qila olmaydigan [15]) va shubhali ko'rsatuvlar bergan taqdirda tanib olish uchun ko'rsatishni o'tkazish maqsadga muvofiq emas.

Vaholangki, Ukraina Respublikasi JPKning 229-moddasi (narsani tanib olish uchun ko'rsatish)da belgilangan majmuaviy belgilaridan tanib olish uchun ko'rsatishning tartibiga oid protsessual qoidalar [16] JPKda belgilanmagan. Bu esa

bunday turdagi tanib olish uchun ko'rsatishning natijalarini kelgusida nomaqbul dalil sifatida baholashga asos bo'ladi.

O'rganilgan jinoyat ishlari tahlili ko'rsatishicha, sud-tergov amaliyotida ayrim holatlarda ochilmagan jinoyat ishlari bo'yicha jinoyat ishlarini yuritishga vakolatli mansabdor shaxslar tomonidan daliliy ashyolarni qalbakilashtirish va bu ashyolarni tanib olish uchun ko'rsatgan holda nomaqbul dalillar to'plash holatlari ham uchrab turganligini ko'rish mumkin.

Masalan, Sirdaryo viloyatining Boyovut tumanida Z.Sh. ismli shaxsning xonadoni hovlisida bo'lgan, jami og'irligi 100 kg bo'lgan 2 qop «kunjara» yem mahsuloti o'g'irlab ketilgan. Ushbu jinoyat ishi bo'yicha ayblanuvchi sifatida jalb qilingan R.R. ismli shaxsga jinoyat ishini yuritayotgan tergovchi va boshqa xodimlar tomonidan tazyiq o'tkazilib iqrorklik ko'rsatuvi yozdirib olingan hamda so'roq bayonnomasi qalbakilashtirilib tanib oluvchiga ham uning o'zidan olingan ikkita qop ko'rsatilgan va bayonnoma tuzilgan. Sud jarayonida ushbu holatlar aniqlanib ashyoviy dalil deb ishga qo'shilgan ikkita qop va tanib olish uchun ko'rsatish bayonnomasi nomaqbul dalil deb topilgan va R.R. ismli shaxs oqlangan [17].

Yuqoridagi misollardan ko'rinib turganidek, tanib olish uchun ko'rsatish natijasida to'plangan dalillarni maqbulligini ta'minlashda tergovchi sinchkovlik bilan, to'la, har tomonlama va xolisona yondashmagan hamda qonunga va huquqiy ongga amal qilmagan holda dalillarga baho bergan. Kelgusida sud-tergov amaliyotida bu kabi xato va kamchiliklar kuzatilmasligi uchun surishtiruvchi, tergovchi, prokuror va sud JPK talablariga og'ishmay rioya etishlari shart hisoblanadi.

Keltirilgan fikrlarni tahlil qilish orqali tanib olish uchun ko'rsatish natijasida olingan dalillarning maqbulligini ta'minlash uchun fikrimizcha shaxsni, narsani yoki uning foto-video tasvirini oldindan tanib oluvchiga ko'rsatish va tanib olish yoki olmasligi mumkin bo'lgan holatlarni ko'rsatib aniqlab olish yoki bu shaxsning belgilari haqida boshqa ma'lumotlarni tanib oluvchiga ko'rsatish, shuningdek bir shaxsni aynan bir belgilari bilan takroran tanib olish uchun ko'rsatishning taqiqlanishi oid protsessual qoidani JPKga kiritilishi, shuningdek tanib olish uchun ko'rsatishni o'tkazish JPKda belgilangan tartib va talablarga og'ishmay rioya etilgan holda o'tkazilishi maqsadga muvofiq deb hisoblaymiz.

Иқтибослар/Сноски/References

1. Б.Н.Рашидов Гаров эҳтиёт чорасини қўллашда вужудга келаётган муаммолар ва уларнинг бартараф этишга доир айрим мулоҳазалар // Ўзбекистон Республикаси ИИВ Академияси ахборотномаси. – 2012. – № 2. Б.38.

2. Ўзбекистон Республикаси Олий суди Пленумининг «Далиллар мақбуллигига оид жиноят-процессуал қонуни нормаларини қўллашнинг айрим масалалари тўғрисида»ги 2018 йил 24 августдаги 24-сонли қарори //

<https://lex.uz/docs/3895986>

3. Аубакирова А.А. Допустимость доказательств в уголовном процессе Республики Казахстан. – Вестник ЮУрГУ. – Серия «Право», 2014. – Т.14. – №3. – С. 18-20.

4. Ражабов Б.А. Жинойт процессида далилларни тўплаш, текшириш ва баҳолаш: Монография – Т.: Ўзбекистон Республикаси ИИВ Академияси, 2019. – Б. 98.

5. Курзинер Е.Э. Актуальные вопросы доказывания в уголовном судопроизводстве Российской Федерatsii: Автореферат диссертatsii на соискание ученой степени кандидата юридических наук. – Челябинск, 2009. – С. 7.

6. Ўзбекистон Республикаси Олий суди Пленумининг «Далиллар макбуллигига оид жинойт-процессуал қонуни нормаларини қўллашнинг айрим масалалари тўғрисида»ги 2018 йил 24 августдаги 24-сонли қарори // <https://lex.uz/docs/3895986>

7. Абросимов И.В. Актуальные вопросы обеспечения допустимости и достоверности доказательств в уголовном судопроизводстве: Автореферат диссертatsii на соискание ученой степени кандидата юридических наук. – М., 2007. – С. 10.

8. Сморгунова М.Е. Теоретические основы и практика проверки досудебных доказательств в уголовном процессе: Автореферат диссертatsiina соискание ученой степени кандидата юридических наук. – Нижний Новгород, 2004. – С. 7.

9. Балакшин В.С. Доказательства в теории и практике уголовно-процессуального доказывания: Важнейшие проблемы в свете УПК Российской Федерatsii: Автореферат диссертatsii на соискание ученой степени доктора юридических наук. – Екатеринбург, 2005. – С. 14.

10. Уголовно-процессуальный кодекс Российской Федерatsii от 18 декабря 2001 года (По состоянию на 11.02.2024) [Электронный ресурс]. Режим доступа: <http://base.spinform.ru> (База данных законодательство стран СНГ) / (дата обращения: 08.11.2025).

11. Уголовно-процессуальный кодекс Республики Молдова от 14 марта 2003 года (По состоянию на 10.03.2025) [Электронный ресурс]. Режим доступа: <http://base.spinform.ru> (База данных законодательство стран СНГ) / (дата обращения: 05.11.2025).

12. Уголовный процессуальный кодекс Украины от 13 апреля 2012 года (По состоянию на 10.03.2025) [Электронный ресурс]. Режим доступа: <http://base.spinform.ru> (База данных законодательство стран СНГ) / (дата обращения: 02.02.2025).

13. Ражабов Б.А. Жинойт процессида далилларни тўплаш, текшириш ва баҳолаш: Монография – Т.: Ўзбекистон Республикаси ИИВ Академияси, 2019. – Б. 68.

14. Жинойт ишлари бўйича Тошкент вилояти Зангиота тумани суди архивидаги 1-531/2017-сонли жинойт иши материаллари.

15. Иванова Л.Ф. Психолого-тактические аспекты предъявления для опознания в уголовном судопроизводстве России: Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук. – Челябинск, 2007. – С. 17.

16. Уголовный процессуальный кодекс Украины от 13 апреля 2012 года (По состоянию на 10.03.2025) [Электронный ресурс]. Режим доступа: <http://base.spinform.ru> (База данных законодательство стран СНГ) / (дата обращения: 02.02.2025).

17. Жиноят ишлари бўйича Сирдарё вилояти Боёвут тумани суди архивидаги 1-1203-1801/36-сонли жиноят иши материаллари.

YURISPRUDENSIYA

7 ЖИЛД, 1 СОН

ЮРИСПРУДЕНЦИЯ

ТОМ 7, НОМЕР 1

JURISPRUDENCE

VOLUME 7, ISSUE 1

Editorial staff of the journals of www.tadqiqot.uz
Tadqiqot LLC The city of Tashkent,
Amir Temur Street pr.1, House 2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Phone: (+998-94) 404-0000

Контакт редакций журналов. www.tadqiqot.uz
ООО Тадqiqот город Ташкент,
улица Амира Темура пр.1, дом-2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Тел: (+998-94) 404-0000